

ситуації, приймати самостійні рішення, знаходити оптимальне вирішення навчально-виховної проблеми, довіряти власній творчій інтуїції.

Проблемне навчання та ігрове моделювання відкривають значні можливості для створення студентами ситуацій творчого наукового пошуку, перетворення, вільних евристик. Їх особиста участь у дослідженнях, пов'язаних з опануванням української музично-педагогічної спадщини, привчає їх до самостійної, продуктивної, невимушеної праці. Застосовуючи методи проблемного навчання і, таким чином, реалізуючи потенціал самої проблемної ситуації, ми забезпечуємо умови для продуктивного розгортання проектно-пошукових процесів мислення.

Особливу роль в активізації підготовки майбутніх учителів до хорового виховання учнів займає *інтерактивне навчання*. Побудоване на принципах гуманізації, демократизації, диференціації та індивідуалізації інтерактивне навчання являє собою соціально вмотивоване партнерство, центром уваги якого є не процес викладання, а організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Таке навчання як процес включає: переживання учасниками конкретного досвіду (через гру, музичну вправу, створену педагогічну ситуацію); осмислення одержаного досвіду; його узагальнення та аналіз (рефлексію), утілення одержаного досвіду на практиці [4, с. 192].

Таким чином, розроблені педагогічні умови слугують основою для створення моделі методичної підготовки майбутніх учителів музики до хорового виховання учнів основної школи, яка, з одного боку, базується на основних складових фахової підготовки, а з іншого - побудована з урахуванням функціональних особливостей співацької діяльності дітей шкільного віку. Взаємопов'язаність її елементів обумовлюється цілеспрямованою і послідовною педагогічною взаємодією учасників навчального процесу з метою набуття студентами комплексу особистісних якостей, фахових знань та умінь.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Семенова А.В. *Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: Монографія / Алла Семенова. – Одеса: Юридична література, 2009. – 504 с.*
2. Грановская Р.Н. *Элементы практической психологии / Р.Н. Грановская. – Л.: ЛГУ, 1988. – 565 с.*
3. Мороз В.Д. *Самостійна навчальна робота студентів: Монографія / В.Д. Мороз. – Х.: ХМК, 2003. – 64 с.*
4. Пометун О.І., Пироженко Л.В. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Науково-методичний посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: А.С.К., 2006. – 192 с.*

Анотація

В статті розкривається содержание и обосновывается уместность педагогических условий, которые обеспечат успешную методическую подготовку будущих учителей музыки к хоровому воспитанию учащихся.

УДК 51.07

Кононенко К.А., Процак Л.В.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ЗАСТОСУВАННЯ МАТРИЦЬ В ЕКОНОМІЦІ» СТУДЕНТАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МЕНЕДЖМЕНТ»

В статті розглядаються актуальні питання методики формування математических знань у студентів спеціальності «Менеджмент», аналізуються педагогічні засоби викладання теми «Использование матриц в экономике»

Соціальні зміни, що відбулися в нашій країні, зумовлюють значні перспективи в розвитку українського суспільства, переоцінку й оновлення всіх сфер його діяльності, в тому числі науки, освіти і культури. Одним з головних напрямків такого оновлення є пошук нових засобів формування кваліфікованих спеціалістів для всіх галузей і, в першу чергу, спеціалістів з економіки, які будуть здатні в найближчому майбутньому організувати і здійснити такі економіко-соціальні перетворення, що дозволять молодій незалежній Україні стати в один ряд з розвинутими європейськими державами.

Тому на сучасному етапі вищі навчальні заклади, які готують економістів різних профілів, повинні ще ретельніше розв'язувати актуальні завдання по дальшому поліпшенню їх професійно-математичної підготовки, зосереджувати свої зусилля на удосконаленні змісту освіти, впровадженні в навчальний процес нових, більш ефективних методів, форм і засобів організації навчання, на формуванні в майбутніх спеціалістів активного творчого відношення до економічної діяльності. Нагальне зростання вимог до підготовки економістів-спеціалістів, які будуть нести відповідальність перед суспільством за визнання держави в цивілізованому світі, продиктоване самим часом.

Вищий навчальний заклад, перебуваючи в умовах, що склалися, об'єктивно зорієнтований на таке навчання студента, яке б дало змогу йому сформуванню в собі передусім фундаментальні основи системно структурованих знань за певним фахом і набути здатності самостійного пошуку новітньої інформації, максимально адаптованої до реальної професійної діяльності, яка б не зависала хаотично в його свідомості, а логічно й системно знаходила своє місце в тій системі знань, яку він опанував у ВНЗ.

Та все ж без систематичного показу можливостей математичного методу в економічній сфері, важко або і неможливо, переконати більшість студентів економічних спеціальностей приділяти достатню увагу, часу і сил для вивчення математики.

Якщо дану ситуацію розглянути детальніше, то можна помітити первозданне джерело даної проблеми – школу. Оскільки саме в школі не наголошували на важливість математики для всіх спеціальностей, не демонструвалися між предметні зв'язки та практичне застосування математики. Тому вступаючи до ВНЗ у більшості студентів, нематематичних спеціальностей, виникають проблеми з вищою математикою, оскільки вона, в першу чергу, спирається саме на фундамент шкільних знань, який зазвичай досить слабкий.

Значна частина труднощів у процесі навчання математики в університетах викликана не лише специфікою математики як науки (спеціальна термінологія, символіка, логічна строгість і т.д.), а з необхідністю удосконалення методики навчання математики у вищій школі.

Актуальність проблеми удосконалення підготовки економістів з необхідністю вимагає оновити зміст і поліпшити якість вивчення математичних дисциплін, забезпечити його професійну і практичну спрямованість, використовувати такі методи і засоби, які сприяли б міцному засвоєнню знань, формуванню навичок і вмінь, інтелектуальному розвитку особистості.

Зміст і методи навчання математики є провідними компонентами у створенні сучасної науково-обґрунтованої методичної системи навчання у вищій школі. Питання удосконалення змісту і структури курсу математики у вищих закладах освіти з економічними спеціальностями, тим більше питання методики формування математичних знань у майбутніх економістів, у методиці математики на сучасному етапі активно досліджується. За остання 10 років з'явилося багато робіт присвячених саме розвитку цієї проблеми. Так, наприклад, Нічуговська Лілія Іванівна даній темі присвятила свою дисертаційну роботу. Курс математики для економічних відділень вищих закладів освіти недостатньо розроблений за методикою та формами організації його вивчення, не обґрунтовано роль і місце кожного розділу з різних галузей математики в курсі, не розроблені логічні принципи його відбору і розташування, взаємозв'язки між окремими темами та питаннями, не визначений рівень логічної стрункості викладу теоретичного матеріалу.

В дискусії, яка виникла між відомими математиками - педагогами у 1974 році (А.Д. Мишкіс, А.І. Богомолов, Б.В. Гнеденко, Л.В. Канторович, О.М. Яглом та інші) виділились конкретні ідеї актуальні і для сучасного економічного ВНЗ:

- основними рисами математичної освіти фахівця мають бути математична інтуїція, навички в знаходженні оптимальних розв'язків реальних математичних задач, вміння користуватись математичними поняттями, які розглядаються в літературі зі спеціальності;

- викладачам необхідно знати математичний апарат всіх основних дисциплін спеціальності, вміти оцінювати правильність його вибору в цих дисциплінах, прогнозувати його розвиток;

- неперервність математичної освіти студентів вимагає як від студентів, так і від викладачів, чіткого усвідомлення того, що математична освіта не закінчується із закінченням відповідного курсу, а продовжується протягом всіх років навчання;

- курс математики повинен враховувати розвиток системи ідей, які лежать в основі застосування математики;

- на практичних заняттях з математики поряд з формальними задачами і прикладами необхідно розглядати вправи, що імітують етапи реального дослідження; розв'язувати задачі, які найбільш близькі до спеціальності студентів;

- широко практикувати задачі з перевизначеними умовами або з неоднозначною постановкою; задачі, пов'язані з попереднім складанням рівнянь; задачі з невивченим попередньо методом розв'язання, або такі, що потребують для свого розв'язання знань з різних розділів; задачі з параметрами;

- підвищення ролі математичних дисциплін у формуванні фахівців економічного профілю потребує збільшення кількості годин на їх вивчення та удосконалення змісту і методики навчання з метою розкриття необмежених перспектив застосування математичної науки.

Формування особистості фахівця, який би відповідав сучасним вимогам, передбачає пошук і відбір ефективних педагогічних методів та засобів. Тому, формування у студентів необхідних якостей висококваліфікованого фахівця у процесі навчання вищої математики буде більш ефективним, якщо:

- систематично реалізовувати професійну спрямованість навчання;

- методи, прийоми і засоби навчання вищої математики будуть узгоджуватись із новими завданнями формування професійної культури молоді;

- для здійснення професійної спрямованості навчання буде використано сучасні інформаційно-комунікаційні технології організації навчально-пізнавальної діяльності студентів;

- форми й засоби формування та розвитку мотивів пізнавальної діяльності студентів будуть постійно урізноманітнюватись, удосконалюватись.

Методика вивчення математики на економічних факультетах вищих закладів освіти має будуватися на основі загальних принципів дидактики: науковості, системності, систематичності, активності, наочності і зв'язку навчання з життям.

Створюючи методичну систему, ми намагались, в першу чергу, розв'язати такі проблеми:

- 1) виходячи із загальних цілей підготовки економістів, сформулювати конструктивні цілі навчання математики;

- 2) визначити зміст, методи, форми і засоби навчання математики;

- 3) продумати систему перевірки та контролю умінь і навичок в умовах кредитно-модульної системи.

Як відомо, основними формами навчання у вищій школі є лекції та практичні заняття. Розглянемо прийоми професійного спрямування навчання математики на лекціях на прикладі викладання теми, пов'язаної з матричним численням.

У процесі традиційного викладання теми «Матриці, дії над матрицями. Матричний метод розв'язання системи лінійних рівнянь» на лекціях, викладач вводить поняття матриці та її рангу, видів матриць, дій над матрицями та їх елементарні перетворення, пояснює як розв'язуються системи лінійних рівнянь за допомогою матриці, формулює теорему Кронекера-Капеллі про сумісність системи лінійних рівнянь та вводить означення системи лінійних однорідних рівнянь.

Щоб підвищити зацікавленість студентів до вивчення цієї теми лектору, на нашу думку, під час введення поняття матриці, необхідно нагадати, що в економічних задачах алгебра матриць використовується як засіб збереження інформації в табличній формі. Розглядаючи види матриць, можна повідомити студентам, що в економіці існують такі поняття як матриця прямих витрат, технологічна матриця, матриця повних витрат, продуктивна матриця, структурна матриця торгівлі тощо.

Основні прийоми, які ми можемо використати при поданні теми «Матриці, дії над матрицями. Матричний метод розв'язання системи лінійних рівнянь»:

1. прийом проблемного навчання;
2. використання теорії для розуміння економічних понять;

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

3. розв'язування задач.

Розглянемо тепер конкретні приклади які можна використовувати під час проведення практичних занять з математики.

Приклад. (Аналіз міжгалузевого балансу. Модель Леонт'єва) Міжгалузеві зв'язки трьох галузей задаються матрицею прямих витрат:

$$\begin{pmatrix} 0,1 & 0 & 0,2 \\ 0 & 0,4 & 0,3 \\ 0,4 & 0 & 0,1 \end{pmatrix}$$

Плановий випуск продукції для кожної галузі становить:

$$y_1=80 \text{ од.}, y_2=17 \text{ од.}, y_3=5 \text{ од.}$$

Знайти: 1. валовий випуск продукції кожної галузі;

2. матрицю повних витрат;

3. матрицю повних внутрішніх витрат;

4. матрицю побічних витрат.

Розв'язання: Обчислимо матрицю:

$$E - A = \begin{pmatrix} 0,9 & 0 & -0,2 \\ 0 & 0,6 & -0,3 \\ -0,4 & 0 & 0,9 \end{pmatrix}$$

Для знаходження валової продукції та матриці повних витрат розв'яжемо систему рівнянь за допомогою звичайних жорданових виключень:

$$(E - A)X = Y$$

$$\begin{pmatrix} 0,9 & 0 & -0,2 \\ 0 & 0,6 & -0,3 \\ -0,4 & 0 & 0,9 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 80 \\ 17 \\ 5 \end{pmatrix}$$

Складемо жорданову таблицю:

	x_1	x_2	x_3	1
$O_1 =$	0,9	0	-0,2	80
$O_2 =$	0	0,6	-0,3	17
$O_3 =$	-0,4	0	0,9	5

З розв'язувальним елементом $a_{11} = 0,9$ виконуємо перший крок жорданових виключень:

	O_1	x_2	x_3	1
$x_1 =$	$\frac{10}{9}$	0	$-\frac{2}{9}$	$\frac{800}{9}$
$O_2 =$	0	0,6	-0,3	17
$O_3 =$	$\frac{7}{9}$	0	$\frac{73}{90}$	$\frac{365}{9}$

З розв'язувальним елементом $a_{22} = 0,6$ виконуємо другий крок жорданових виключень:

	O_1	O_2	x_3	1
$x_1 =$	$\frac{10}{9}$	0	$-\frac{2}{9}$	$\frac{800}{9}$
$x_2 =$	0	$\frac{5}{3}$	$-\frac{1}{2}$	$\frac{85}{3}$

$0_3 =$	$\frac{7}{9}$	0	$\frac{73}{90}$	$\frac{365}{9}$
---------	---------------	---	-----------------	-----------------

З розв'язувальним елементом $a_{33} = \frac{73}{90}$ виконуємо другий крок жорданових виключень:

	0_1	0_2	0_3	1
$x_1 =$	$\frac{90}{73}$	0	$\frac{20}{73}$	100
$x_2 =$	0	$\frac{5}{3}$	$\frac{45}{73}$	$53\frac{1}{3}$
$x_3 =$	$\frac{40}{73}$	0	$\frac{90}{73}$	50

Отримали, що $x_1 = 100$, $x_2 = 53\frac{1}{3}$, $x_3 = 50$.

Отже, для виробництва даного обсягу товарної продукції перша галузь повинна випустити 100 од. продукції, друга – $53\frac{1}{3}$ од. продукції, а третя – 50 од..

При цьому матриця повних витрат має вид: $B = (E - A)^{-1} = \begin{pmatrix} \frac{90}{73} & 0 & \frac{20}{73} \\ 0 & \frac{5}{3} & \frac{45}{73} \\ \frac{40}{73} & 0 & \frac{90}{73} \end{pmatrix}$,

матриця повних внутрішніх витрат $C = B - E = \begin{pmatrix} \frac{17}{73} & 0 & \frac{20}{73} \\ 0 & \frac{2}{3} & \frac{45}{73} \\ \frac{40}{73} & 0 & \frac{17}{73} \end{pmatrix}$,

матриця побічних витрат: $D = C - A = \begin{pmatrix} \frac{90}{73} & 0 & \frac{27}{73} \\ 0 & \frac{4}{15} & \frac{231}{730} \\ \frac{54}{365} & 0 & \frac{97}{730} \end{pmatrix}$.

Професійна спрямованість навчання математики в ВНЗ, на думку Крилової Т.В. [2, с.86], сприяє активізації самостійної діяльності студентів, що означає підсилення пізнавальної діяльності на всіх етапах навчання. Цього можна досягнути, якщо тісно пов'язати в навчальному процесі теорію і практику, різносторонньо розкривати окремі, важливі для професійної підготовки питання в різних навчальних курсах і здійснювати на цій основі міжпредметні зв'язки. Важливо удосконалювати методи і методичні прийоми самостійної роботи з професійною спрямованістю; забезпечувати індивідуалізацію самостійної роботи студентів, застосовуючи завдання з професійною спрямованістю різного рівня складності.

Математичні дисципліни в університеті є для значної частини студентів відносно складними. Неоднаковий рівень математичної підготовки студентів у групі з першого ж курсу призводить до ситуації, що вже через декілька практичних занять з математики виділяються описані вище рівні математичної підготовки студентів. А це створює необхідність індивідуального підходу до кожного студента, розробку, зокрема, індивідуальних і диференційованих завдань. У навчанні врахування індивідуальності означає розкриття можливості максимального розвитку кожного студента, створення ситуації розвитку, виходячи з визнання унікальності і неповторності психологічних здібностей студента.

Щоб працювати з кожним студентом, враховуючи його індивідуальні особливості, необхідно по іншому будувати весь процес навчання з конкретної навчальної дисципліни, зокрема з вищої математики.

Технологізація особистісно орієнтованого навчання математики у ВНЗ означає спеціальне конструювання навчального матеріалу, дидактичних матеріалів, методичних рекомендацій з його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистісним розвитком студента в процесі оволодіння знаннями.

Завдання викладача створити умови для активізації пізнавальної діяльності кожного студента в процесі навчання математики таким чином, щоб чітко усвідомлювалась значимість навчання математики, значимість засвоєння конкретного матеріалу. Від принципу індивідуалізації навчання походить культура навчальної діяльності, тому що серед безмежного різноманіття потреб, інтересів, уподобань, застосування цього принципу обумовлює формування професійно творчих, особистісно індивідуальних якостей тих, хто навчається.

Отже, важливим є усвідомлення того, як формуються знання студентів у наукову систему на основі навчальної інформації. Необхідно збуджувати інтерес студентів до більш глибокого вивчення змісту навчальної дисципліни. Студент не повинен бути пасивним "приймачем" навчальної інформації, у нього слід розвивати своє ставлення до інтересу і розуміння, і важливо, щоб це власне ставлення та інтерес відповідали задачам глибокого наукового пізнання.

Майстерність викладача полягає в тому, щоб вибрати оптимальне поєднання методів і засобів навчання, методичних прийомів, які забезпечують активізацію навчання. Характер методу навчання як способу організації пізнавальної діяльності значною мірою визначає активність студентів та ефективність засвоєння навчального матеріалу.

Головна увага в процесі навчання має бути звернена на організацію діяльності студентів в тих її видах, формах і способах, які несуть нову стратегію підготовки фахівців - формування сучасного теоретичного мислення. Викладачі математики можуть і повинні сприяти розвитку продуктивного і творчого мислення у студентів за допомогою відповідної методики навчання вищої математики. При цьому варто подбати про формування і розвиток таких прийомів розумової діяльності: порівняння, аналогія, узагальнення, абстрагування, конкретизація, аналіз, синтез, класифікація, кодування тощо.

Сьогодні головною метою математичної освіти у ВНЗ має бути не лише опанування готовими алгоритмами розв'язування типових задач (навіть, якщо це професійно орієнтовані задачі), а формування математичної компетентності, розуміння і застосування математичних методів дослідження, як складової професійної культури економіста. Щоб підготувати майбутнього фахівця до інтелектуальних труднощів, уникнути стану "розумової паніки", необхідно створити умови для ціленаправленого тренування мислення, для усвідомлення сильних і слабких його сторін, розвитку прийомів розумової діяльності.

Для того, щоб студент по-справжньому включився в роботу, потрібно, щоб задачі, які висувуються перед ним в процесі навчальної діяльності, були не лише зрозумілі, але й внутрішньо сприйняті, тобто, щоб вони набули значимості, потреби для студента.

Використання комп'ютера на заняттях з математики дозволяє більш наочно розкрити окремі питання програми, створює умови для збільшення частки індивідуальної роботи, дає можливість автоматизованого добору завдань для вивчення, закріплення і контролю якості набутих знань. Завдяки застосуванню інформаційних технологій у студентів з'являється можливість розглядати математичні моделі різних економічних явищ та процесів, що дає можливість посилити експериментальну і дослідницьку складову діяльності студентів та наблизити процес навчання до реального процесу пізнання.

Однією з найефективніших форм навчання, яка також підвищує мотивацію навчання і розвиває комунікативні здібності студента, є робота в малих групах. Навчання студентів у малій групі, парна робота сприяють більш повному засвоєнню матеріалу. До того ж групова навчальна робота формує у студентів навички професійного спілкування, вміння слухати і сприймати інші ідеї, пропонувати свої і аргументовано відстоювати їх. Цю форму навчання варто частіше використовувати в процесі професійно орієнтованого навчання математики в ВНЗ, бо випускники (фінансисти, менеджери, економісти) мають інтенсивний характер роботи: широка мережа контактів, часта зміна видів діяльності, переважаюче мовленнєве спілкування. В процесі такого навчання у студентів відпрацьовуються навички ділового партнерства, вони звикають до колективного прийняття рішень, навчаються відстоювати власну точку зору і прислуховуватись до іншої думки.

Висновки. Інтенсивність і якість формування професійних якостей майбутнього фахівця в сучасних умовах, значною мірою залежить від таких педагогічних умов професійного спрямування навчання:

- узгодженість методів, прийомів і засобів навчання вищої математики із новими завданнями формування професійної культури фахівця;
- упровадження нових технологій організації навчально-пізнавальної діяльності на заняттях та у самостійній роботі;
- урізноманітнення форм і засобів формування та розвитку мотивів пізнавальної діяльності студента у процесі особистісно-орієнтованого навчання.

Для того, щоб діяльність навчання математики у ВНЗ приносила задоволення, потрібно, щоб об'єктивне значення навчання математики і його зміст не розходились: якщо діяльність спрямована на створення певних цінностей: ознайомлення студентів з основами математичного апарату, необхідного для опанування теоретичних положень та розв'язування теоретичних і практичних економічних задач; формування навичок самостійного вивчення наукової літератури з математичних дисциплін; розвиток аналітичного мислення студентів; напрацювання навичок математичного дослідження прикладних проблем і вміння математичного формулювання економічних задач [4, с.3], то ці цінності мають стати основним мотивом діяльності.

Впровадження комп'ютерної техніки в процес підготовки майбутнього фахівця принципово впливає на зміст навчання та змінює роль викладача ВНЗ у навчально-виховному процесі. Всебічне використання комп'ютерних технологій навчання дає можливість розробити нові форми навчання, основним елементом яких стає комп'ютер. Комп'ютер як засіб навчання поєднує в собі апаратне та програмне забезпечення. Завдяки цьому комп'ютеризація навчання має ряд переваг: інформаційну (вміння швидко знаходити потрібну інформацію); психологічну (запам'ятовування 25-го кадру); культурну та краси (супроводження тексту різними кольоровими малюнками, відповідною мелодією тощо) та ін. Ці переваги сприяють підвищенню мотивації, зацікавленості, більш глибокому усвідомленню матеріалу, підвищенню працездатності, зменшенню часу, необхідного для засвоєння матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко Я.В. *Математичне програмування*. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – 183 с.
2. Крилова Т.В. *Наукові основи навчання математики студентів нематематичних спеціальностей// Дис... доктора пед. наук: 13.00.02 – К., 1999. – 473 с.*
3. Решетова З.А. *Психологические основы профессионального обучения*. – М.: МГУ, 1985. – 208 с.
4. Борисейко В.О., Діденко Ю.Ф., Левчук В.В. *Робоча програма курсу "Вища математика" для студентів з базової освіти за напрямом підготовки "Економіка і підприємництво"*. – К.: КНТЕУ, 2002. – 24 с.

УДК 81'374 = 161.1

Ковальчук И.М.

ОБРАЗЫ ДИКИХ ЖИВОТНЫХ В СРАВНЕНИЯХ РУССКИХ ЗАГОВОРОВ ОТ БОЛЕЗНЕЙ И БОЛЕЗНЕННОГО СОСТОЯНИЯ

Статья посвящена изучению сравнений как формы образной речи, в частности, системы образов диких животных в сравнениях русских заговоров, а также семантической структуры слов, которые их обозначают.

Ключевые слова: заговорный текст, сравнение, образ сравнения.

ОБРАЗИ ДИКИХ ТВАРИН У ПОРІВНЯННЯХ РОСІЙСЬКИХ ЗАМОВЛЯНЬ ВІД ХВОРОБ І ХВОРОБЛИВОГО СТАНУ

Статтю присвячено вивченню порівняння як форми образного мовлення, зокрема, системи образів диких тварин у порівняннях російських замовлянь та семантичної структури слів на їх позначення.

Ключові слова: замовляння, порівняння, образ порівняння.

IMAGES OF WILD ANIMALS IN COMPARISONS OF THE RUSSIAN SPELLS FROM ILLNESSES

The article is devoted to the study of comparisons as forms of figurative speech, including systems of wild animals' images in comparisons in the Russian spells and semantic structure of words by which they are expressed.

Key words: spells, comparison, comparison's image.

Ковальчук И.

ОБРАЗЫ ДИКИХ ЖИВОТНЫХ В СРАВНЕНИЯХ РУССКИХ ЗАГОВОРОВ ОТ БОЛЕЗНЕЙ И БОЛЕЗНЕННОГО СОСТОЯНИЯ

Современный этап развития языкознания сопровождается постоянным расширением знаний об окружающем мире и о человеке, что ставит перед лингвистами новые задачи. Внимание исследователей сосредоточивается на процессах, связанных с реализацией языковых знаков в речевом акте, на различных аспектах формирования высказывания и текста, что определяет появление новых подходов к изучению, казалось бы, хорошо исследованных явлений.

Все более пристальное внимание лингвистов привлекают языковые средства передачи сравнений, которые «не только фиксируют элементы модели мира, но и позволяют проследить процесс их формирования, показать их в движении, динамике» [4, с. 4]. Сравнение дает возможность познавать реальность на основе конкретных образов, а не отвлеченных понятий: «путём сравнения человек издавна постигал окружающий мир: сопоставление неизвестного или малоизвестного с известным и хорошо знакомым – один из древнейших и надёжнейших способов наименования» [3, с. 3].

Компаративные конструкции являются ключевым компонентом большинства заговоров, и, тем не менее, они до сих пор не были объектом специального лингвистического исследования, что и обуславливает актуальность данной работы.

В статье представлен анализ образов диких животных в сравнениях заговоров от болезней и болезненного состояния.

В компаративных конструкциях, используемых в заговорах, одним из самых распространенных образов является образ **рыбы**, который встречается с различными основаниями сравнения, обусловленными ее физиологическими особенностями: 1) неспособность издавать слышимые звуки; 2) неспособность моргать (в результате малоразвитости век); 3) холоднокровность («водяное животное с холодною алою кровью» [7, с. 274]); 4) наличие чешуйчатого покрова или его значимое отсутствие («водяное животное <...> с чешуйчатою или нагою кожею» [7, с. 274]); 5) способность дышать жабрами («дышащее жабрами» [7, с. 1135]).

В заговорах встречаются сравнения с рыбой на основании её неспособности издавать слышимые звуки: 1) (от истерик) *Как рыба молчит, так и раб Божий (имя) не кричит* [6, с. 114], 2) (от храпа) *Как рыба молчит, так и раб Божий (имя) молчит* [6, с. 125]. И в устойчивых компаративных конструкциях образ рыбы зафиксирован с подобным основанием: «2.1. Молчать, быть молчаливым, немым. Не разговаривать, не произносить ни слова» [5, с. 563]. Но действие, обозначенное глаголом *молчать*, в устойчивых сравнениях часто употребляется в значении «не разговаривать с кем-либо», т. е. слово *молчать* в этих конструкциях представлено ЛСВ₄: «4. Не рассказывать, не говорить о ком-, чем-л., хранить в тайне что-л.» [1, с. 554]. В сравнениях же заговоров молчание понимается как «1. Ничего не говорить, не издавать звуков /выделено нами – И.К./ голосом» [1, с. 554], следовательно, в этих конструкциях основным является отсутствие не процесса обмена информацией, а голосовых звуков вообще. Поскольку действие, выступающее основанием сравнения, является физиологически свойственным рыбе и противоестественным для человека, в заговоре, как правило, оговариваются условия (время, место), при которых, кроме того, иногда происходит и конкретизация времени данного состояния (молчания): (если человек во сне кричит) *Как та рыба в море молчит, не кричит, не говорит, так и раб Божий (имя) во сне молчит* <...> [6, с. 124].

Для заговоров характерен прием, который мы обозначаем рабочим термином *компаративный ряд*: объект сравнения соотносится с несколькими образами сравнения, например, кроме образа рыбы, используются образы камня, забора, мертвеца: (от боязни темноты) *Не растет камень, не поет рыба, забор цветом не цветет, по второму разу мертвец не умрет. Так и раба*